

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 282-1902)

Originalt emne

Jernbanevæsen

Jernbanevæsen/Aarhus - Hammel - Thorsø Jernbane

Uddrag fra byrådsmødet den 14. januar 1904 - side 1

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 282-1902)

Under 15de August f. A. havde Byraadet anmodet Højesteretssagfører Shaw om at udtale sit Skøn over, hvor vidt Kommunen med Held vilde kunne gennemføre et Erstatningssøgsmaal mod Hammelbanen i Anledning af de ved Banens Anlæg foraarsagede Ulemper for Lægningen af Kildevandsledningen, hvilke havde paaført Kommunen en Ekstraudgift til dette Arbejde af 22221 Kr. 39 Øre, (se Forhdl. 1902, Side 245 og Mødet den 11te Juni f. A.)

Fra Højesteretssagføreren havde man derefter modtaget følgende Skrivelse af 3die September f. A. :

"I Skrivelse af 15de f M. har det ærede Byraad ønsket en Udtalelse fra min Side om, hvor vidt Aarhus Kommune vil kunne rejse og eventuelt ved Søgsmaal gennemføre et Erstatningskrav mod Aarhus--Hammelbanens Bestyrelse i Anledning af, at forskellige ved denne Banes Anlæg indtrufne Uheld have bevirket, at Aarhus Kommune, som havde overdraget Udførelsen af en Betonledning fra nogle artesiske Brønde omkring Brabrand Sø til Kommunens Vandværk i Entreprise, har maattet tilsvare de paagældende Entreprenører en Erstatning af 22221 Kr. 39 Øre for Tab og Merudgifter, som vare foranledigede derved. Jeg tillader mig i denne Anledning ved at tilbagesende samtlige mig tilstillede Dokumenter

at udtale følgende:

Det fremgaar af de mig forelagte Oplysninger, at der, efter at Aarhus Kommune i Marts 1899 havde udbudt Udførelsen af en Betonvandedning fra Aarhus Vandværk til Aaby-Vejen, den 21de Juni s. A. afsluttedes Kontrakt mellem Aarhus Byraad og Entreprenørerne H. Andersen og O. Sørensen om Overtagelse i Entreprise af det paagældende Arbejde. Medens dette ifølge Kontrakten skulde have været afleveret 14 Maaneder efter dets Paabegyndelse, afleveredes Ledningen først færdigrenset den 25de Juni 1902 altsaa ca. 21 Maaneder senere. Da Kommunen i denne Anledning forment at have et Erstatningskrav mod Entreprenørerne, og disse paa den anden Side fremsatte Krav paa Godtgørelse som Følge af, at Arbejdet i flere Henseender havde været besværligere og bekosteligere end paaregnet ved Entreprisekontraktens Afslutning, blev Sagen i Overensstemmelse med bemeldte Kontrakts Bestemmelse gjort til Genstand for Afgørelse ved Voldgift. Ved Voldgiftens Kendelse tilpligtedes Aarhus Kommune derpaa at tilsvare Entreprenørerne det ovennævnte Beløb, 22221 Kr. 39 Øre, i Anledning af Tab og Merudgifter, der vare forvoldte Entreprenørerne ved Hammelbanens Anlæg.

Med Hensyn til de nærmere Omstændigheder herved udtales det i Voldgiftskendelsen, at der har været Enighed om, at navnlig Skred i Banelegemet, der toge deres Begyndelse i Juni Maaned 1901 og fortsattes gennem 5 Maaneder, have foranlediget forskellige Uregelmæssigheder paa Arbejdspladsen for Betonledningens Anlæg, der navnlig viste sig i Højvande, og det fremgaar af Stadsingeniør Jørgensens Erklæring af 30te Juli 1901 samt Entreprenørernes Skrivelse til denne af 23de s. M., at Hammelbanens Synkning bevirkede, at Aabunden i Aaen ved Fiskehuset skød i Vejret, hvorved Aaen indsnevredes, og Vandet opstemmedes saavel i selve Aaen som i Brabrand Sø, hvad der i høj Grad besværliggjorde Entreprenørernes Arbejde og forøgede Udgifterne til Pumpning, Afstivning m. v. Hvad angaar Størrelsen af det Betonledningsarbejdet foraarsagede Tab har Voldgiften fundet 2 Kr. pr. løbende Fod for Merudgift i Anledning af Højvandet rimelig og paa Grundlag heraf fastsat det ovennævnte Erstatningsbeløb.

Hvad nu angaar Spørgsmaalet, om Hammelbanens Bestyrelse kan anses pligtig at erstatte Aarhus Kommune det ved Baneanlægget foraarsagede Tab, skal jeg for det første bemærke, at, da den afsagte Voldgiftskendelse i ingen Henseende kan være bindende for Jernbanebestyrelsen, vil det under en eventuel Retssag mod denne være nødvendigt, at det paa en efter Omstændighederne fyldestgørende Maade kan oplyses, saavel at

Hammelbanen har foraarsaget dette Tab, som at Tabet virkelig har andraget det til Entreprenørerne udbetalte Beløb, 22229 Kr. 39 Øre.

Selv om imidlertid det Kommunens Vandledningsarbejde forvoldte Afbræk kan oplyses at hidrøre fra Hammelbanen, vil det være meget vanskeligt for det ærede Byraad at erholde det lidte Tab erstattet af Banebestyrelsen. Ifølge de mig forelagte ovenfor gengivne Oplysninger maa der gaas ud fra, at det er Sænkning af Banelegemet, der har foraarsaget den Opstemning af Vandet i Aarhus Aa, Døde Aa og Brabrand Sø med tilstødende Enge, som har gjort Betonledningsarbejdet bekosteligere end paaregnet. Saafremt nu Byraadet ikke kan godtgøre, at disse Uheld ved Baneanlægget maa tilskrives Fejl fra Banebestyrelsen eller dens Entreprenørers Side, vil den Ledningsarbejdet herigennem tilføjede Skade vistnok af Domstolene blive betragtet som hændelig, hvoraf atter følger, at den ikke vil kunne erholdes erstattet af Banebestyrelsen, jfr. i saa Henseende f. Eks. Højesteretsdom af 7de Februar 1821 (opt. i Schlegels Saml. 3, p. 148), hvor det statueredes, at Ejeren af et Værft ikke var berettiget til at fordre den Skade, som en fra Søen indstrandet Brig havde forvoldt Værftet, godtgjort af Briggens Ejer, da Strandingen maatte antages bevirket ved ulykkelig Hændelse, samt Højesteretsdom af 17de Januar 1882 (opt. i U. f. R. 1882, p. 485), hvor Københavns Magistrat blev frifunden for at udrede Erstatning til Ejerne af nogle i Gasværkshavnen ved København henliggende Pramme, der vare bievne ødelagte ved Skred i Havnens Bolværk, da det ikke var oplyst, at det passerede maatte tilskrives Fejl fra Magistratens eller de af den antagne Ingeniørers Side.

Ifølge de mig foreliggende Oplysninger mener jeg derfor ikke paa Forhaand at kunne tilraade Byraadet at skride til Sagsanlæg mod Hammelbanens Bestyrelse angaaende den formentlige Erstatningsfordring; men jeg undlader dog ikke at tilføje, at ligesom udførligere Oplysninger om Skadens Aarsag og Omfang, som jo ikke have været mig forelagte, muligvis kunde ændre mit Skøn mere i Kommunens Favør, saaledes er jeg ogsaa ved ovenstaaende Bemærkninger gaaet ud fra, at Hammelbanens Koncession ikke indeholder særlige Regler om Erstatning, men at dens Erstatningsansvar vil være at bedømme efter Lovgivningens almindelige Grundsætninger."

Herefter tilskrev Byraadet under 21de September Højesteretssagføreren saaledes:

"Efter at have modtaget Hr. Højesteretssagføreren Erklæring af 3die d. M. vedrørende Spørgsmaalet om Kommunens Erstatningskrav mod Hammelbanen tillader Byraadet sig i Henhold til Slutningen i Hr. Højesteretssagføreren Skrivelse til yderligere Belysning af

Sagen at fremsende en Udskrift af Dansk Ingeniørforenings Voldgiftsprotokol i en Sag mellem Entreprenørerne og Jernbanens Bevillingshavere samt 4de og 5te Hefte af Hammelbanens Taksationsprotokol, der viser, at Banen har ydet Erstatning til andre, der have lidt Skade ved Dæmningens Synken, idet man udbeder sig en behagelig Udtalelse om, hvor vidt disse Aktstykker give Oplysninger, der maatte være af Betydning for Deres Skøn over Sagen.

Sagens tidligere Akter vedlægges."

Under 25de November havde Højesteretssagføreren derefter tilstillet Byraadet følgende Skrivelse:

Efter at have gennemgaaet de mig med det ærede Byraads Skrivelse af 21de September d. A. tilstillede nye Oplysninger i Sagen om Aarhus Kommunes eventuelle Erstatningskrav mod Hammelbanens Bestyrelse, samt efter selvstændig ad forskellige Veje at have indhentet Oplysninger og paa ny underkastet denne paa Grund af de herhen hørende Lovbestemmelers Ufuldstændighed og, fordi rent tekniske Spørgsmaal spille en fremtrædende Rolle, særdeles vanskelige Sag en omhyggelig Prøvelse, tillader jeg mig efter nu at have modtaget de med Byraadets ærede Skrivelse af 16de ds. fulgte Dokumenter at udtale følgende:

Den Kommunens Vandledningsarbejde tilføjede Skade kunde efter de mig nu foreliggende Oplysninger for det første tænkes at være en simpel Følge af Jernbaneanlægget eller rettere af det hertil hørende store Dæmningsanlæg i den Forstand, at den ikke vilde være bleven undgaaet, selv om de af Banens Ingeniører og Entreprenørerne anstillede Undersøgelser og Beregninger havde været saa fuldkomne som muligt, og der overhovedet ikke havde været noget at indvende imod vedkommendes Fremgangsmaade.

Under denne Forudsætning vilde det af Bestemmelsen i Forordningen om Grundes Afstaaelse til Jernbaner af 5te Marts 1845, § 14, sammenholdt med Lov om Anlæg af private Jernbaner af 8de Maj 1894, Nr. 88, § 2 følge, at der vil tilkomme de Grundejere, hvis Ejendomme Dæmningsanlægget havde forvoldt midlertidig eller vedvarende Beskadigelse, Erstatning hos Banens Koncessionshavere, selv om den forvoldte Skade var foraarsaget paa mere indirekte Maade som ved Vandopstemningen i nærværende Tilfælde. Paakendelsen af saadanne Erstatningsfordringer maatte imidlertid ifølge nævnte Lovbestemmelse tilkomme den med Hensyn til det paagældende Baneanlæg nedsatte Ekspropriations- og Taksationskommission og vilde ikke kunne bringes for Domstolene. I

nærværende Tilfælde vilde der jo imidlertid ikke være Spørgsmaal om Beskadigelse tilføjet nogen Aarhus Kommune tilhørende Grund eller et Aarhus Kommune som Grundejer tilkommende Erstatningskrav, og selv under den angivne Forudsætning med Hensyn til Beskadigelsens Foraarsagelse vilde det derfor saavel efter Ordtyden af § 14 i Forordning 1845 som under Hensyn til Ekspropriationskommissionens Sammensætning, - der væsentlig er truffet med Værdiansættelse af Ejendomme og Grundstykker for Øje - være tvivlsomt, om Aarhus Kommunes heromhandlede Erstatningskrav faldt ind under den nævnte Lovbestemmelse. Da det dog vilde være urimeligt, om Grundejernes Erstatningskrav for Beskadigelse af deres Ejendomme skulde være bedre beskyttede end et Krav som det her omspurgte, kunde og maatte det vel antages, at Hammelbanen i Analogi med Reglerne i Forordning 1845, § 14, cfr. § 9, var pligtig at yde Erstatning for den Aarhus Kommunes Vandledningsarbejde bevisligt tilføjede Skade, saafremt Skadetilføjelsen maatte anses at involvere en Retskrænkelse mod Byraadet. Her opstaar imidlertid det Spørgsmaal, om Aarhus Kommune har haft noget retligt Krav paa, at Vandstanden paa Anlægsplassen for Vandledningen ikke under Arbejdet forhøjedes ud over den ved Arbejdets Paabegyndelse tilstedeværende og i Betragtning tagne Vandstand. Efter mit Skøn vil det være vanskeligt at godtgøre nogen Ret for Aarhus Kommune til Bibeholdelse af den oprindelige Tilstand i Henseende til Vandstandshøjden, saa meget mere som Aarhus Kommune jo ikke er Ejer af de paagældende Engstrækninger. Selv om der i Henhold til Vandløbslovgivningen skulde være fastsat Flodemaal for de paagældende Vandløb, er det vistnok tvivlsomt, om dette vilde have nogen Betydning i Forhold til en Vandopstemning, der hidrører fra et Ekspropriationsforetagende, men den Omstændighed, at Vandopstemningen efter de mig senest ihændekomne Oplysninger vel maa siges at komme i Strid med de af Kommunen erhvervede Servitutrettigheder vil dog vistnok stærkt kunne paaberaabes af Kommunen.

I formel Henseende vilde det vistnok være meget tvivlsomt, om Ekspropriationskommissionen eller Domstolene vilde være den med Hensyn til Paakendelsen af et saadant Krav kompetente Autoritet. Afgørelsen af dette sidste Retsspørgsmaal vilde endda muligvis være af vidtrækkende Betydning, da Kravet, under Forudsætning af, at det rettelig skulde afgøres af Ekspropriationskommissionen, mulig vilde være prækluderet, saa snart denne havde afsluttet sin Virksomhed for det paagældende Baneanlæg, i hvilken Henseende det dog sikkert vilde have Betydning, at der ses at være gjort Anmeldelse til Banebestyrelsen om et Krav som det her omhandlede,

saafremt dette Krav ikke senere er frafaldet.

I min Betænkning af 3die f. M. er jeg imidlertid

-som udtrykkelig fremhævet - gaaet ud fra, at den Vandopstemning paa Engene ved Brabrand Sø, Aarhus Aa og Døde Aa, som besværliggjorde og fordyrede Kommunens Vandledningsarbejde, ikke var en nødvendig Følge af Jernbaneanlægget (Dæmningsanlægget) som saadant, men forvoldtes ved Uheld under Arbejdets Udførelse, der i og for sig kunde tænkes at være undgaaede, hvis Koncessionshavernes Ingeniører og Entreprenører fra Begyndelsen af havde beregnet Dæmnings Synkemaal tilstrækkelig højt og taget deres Forholdsregler derefter. Da Kommunens Tab under denne Forudsætning ikke er en umiddelbar Følge af Jernbaneanlægget, er det meget tvivlsomt, om den almindelige Regel i Forordning 1845, § 14, om Godtgørelse til Grundejere for den ved Jernbaneanlæg forvoldte Beskadigelse af deres Grunde afgiver fornøden Hjemmel for et eventuelt Erstatningskrav mod Hammelbanens Bestyrelse. Erstatning vil da nærmest kun kunne gennemføres paa Grundlag af Lovgivningens almindelige Erstatningsregel; men ifølge denne er det som bekendt ikke tilstrækkeligt til at ifalde Erstatningsansvar, at man paa en eller anden Maade er Aarsag i en paaviselig Skade, men det kræves, at Skaden er uretmæssig forvoldt ved Fejl eller Forsømmelse, jfr. de i min forrige Betænkning citerede Højesteretsdomme.

I denne Henseende møder atter først det ovenfor omtalte, om Aarhus Kommune har haft noget retligt Krav paa, at Vandstanden paa Anlægspladsen for Vandledningen ikke under Arbejdet forhøjedes udover den ved Arbejdets Paabegyndelse tilstedeværende vandstand, hvorom jeg ganske kan henvise til det ovenfor udviklede.

Det kan ikke nægtes, at det mig nu tilstillede Aftryk af Voldgiftskendelsen i Sagen mellem Hammelbanens Bevillingshavere og Baneentreprenørerne indeholde ret betydningsfulde Oplysninger om Bæreevnen af Engene, over hvilke Dæmningen skulde lægges, og om den - for at bruge et mildt Udtryk - Overfladiskhed, hvormed den af Banens Koncessionshavere til Udførelsen af Forarbejderne og Udarbejdelsen af Licitationsoverslaget til Baneanlægget antagne Ingeniør er gaaet hen over dette meget væsentlige Punkt. Jeg skal i saa Henseende navnlig fremhæve de af Ingeniørerne P. og E. afgivne Forklaringer om, at Bunden efter deres Mening ikke vilde bære, og formeldte Ingeniørs karakteristiske Udtalelse i denne Henseende: "at der jo nok var nogen Rimelighed for, at Engbunden vilde holde, og at i saa Tilfælde en Sætning af ca. 2 Fod var et rigeligt beregnet Synkemaal"

samt endelig Voldgiftens Udtalelse om, at denne Ingeniør burde have indset, at der forelaa alvorlig Tvivl om, hvorvidt Bunden under den store Dæmning kunde bære. Disse Oplysninger vilde, saafremt de kunde konstateres og suppleres under en Vidneførsel ved Afhøring af de paagældende Ingeniører og eventuelt andre, der have haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med det Terræn, hvor Jernbanedæmningen skulde lægges, og saafremt det kan konstateres, at de paagældende Fejl har haft skadelig Indflydelse med Hensyn til Vandstandens Højde, være af ikke ringe Betydning, men jeg mener dog ikke at kunne undlade at tilføje, at de hidtil foreliggende Oplysninger om de paagældende Enges Bæreevne dog vistnok kun vise, at der har været Grund til alvorlig Tvivl i saa Henseende for Banebestyrelsen, medens de næppe godtgøre, at man positivt burde have indset deres Mangel paa Bæreevne, hvad der formentlig kan blive af Betydning ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om Koncessionshavernes Erstatningsansvar.

Endnu finder jeg Anledning til at fremdrage følgende Punkter, der eventuelt kunne være af Betydning med Hensyn til det her foreliggende Erstatningsspørgsmaal.

Af Voldgiftskendelsen i Tvisten mellem Byraadet og dets Entreprenører fremgaar, at Ekspropriationsforretningen til Hammelbanen fandt Sted, forinden Kontrakten mellem Kommunen og Entreprenørerne om Vandledningsarbejdet var afsluttet. for saa vidt det heraf kan sluttes, at Hammelbanens Bestyrelse ved Foretagelsen af Forarbejderne til Baneanlægget og Afslutningen af Overenskomsten med Entreprenørerne om Anlæggets Udførelse ikke har været vidende om det af Kommunen paatænkte Vandledningsarbejde, har der altsaa ved Foretagelsen af Beregningen med Hensyn til den projekterede Dæmnings Bæreevne ikke kunnet tages Hensyn til de Ulemper, som en mindre nøjagtig Beregning paa dette Punkt vilde kunne medføre for Kommunens Forehavende, og de mulig begaaede Uagtsomhedsfejl maatte da vistnok anses undskyldelige i Forhold til Aarhus Kommune. Heraf behøver dog vistnok ikke at følge, at Koncessionshaverne ere ansvarsfri, idet der - rent bortset fra mit første Synspunkt, at Vandopstemningen kan være en nødvendig Følge af Dæmningsanlægget som saadant, og at den herfra hidrørende Skade derfor bør dækkes ifølge Lov af 1845, § 14, - vil kunne være Spørgsmaal om at paalægge dem Ansvar, fordi de ikke, efter at Kommunens Vandledningsarbejde var paabegyndt, have henledet Entreprenørernes Opmærksomhed paa Tvivlen om den store Dæmnings Bæreevne med særligt Hensyn til eventuelle Følger for det nye Anlæg, men hele det fra Mangel paa tilstrækkelig Agtpaagivenhed med Hensyn til Beregningen af den titnævnte Dæmnings Bæreevne hentede Ansvarsgrundlag vilde unægtelig blive langt mere

udflydende, hvis Kommunens Vandlebningsarbejde paa den ovennævnte Maade maatte anses for senere end Jernbaneanlæget.

For saa vidt det dernæst kunde paavises, at de Entreprenører, til hvilke Koncessionshaverne have overdraget Baneanlægets Udførelse, uafhængig af de dem mulig givne mangelfulde faktiske Oplysninger ved Fejl fra deres Side havde foraarsaget de titnævnte skadegørende Dæmningsskred, vilde der ogsaa for saa vidt kunne rejses Spørgsmaal om Ansvar for Koncessionshaverne i Henhold til D. L. 3-19-2 paa lignende Maade, som Koncessionshaverne, efter hvad jeg ovenfor har forudsat, hæfter for de af dem privat engagerede Ingeniører, der have udført de forberedende Arbejder og Overslag. Anvendeligheden af den nævnte Lovartikel er dog betydelig mere tvivlsom i dette Forhold, da Entreprenørerne ifølge Kontrakt for egen Regning havde paataget sig selvstændig at udføre det paagældende Anlæg. Som Følge heraf er det vistnok ikke usandsynligt, at Domstolene vilde antage, at Entreprenørerne ogsaa selv maa bære Ansvar for de ved Arbejdets Udførelse mulig begaaede Fejl, der ikke kunne føres tilbage til Meddelelsen af mangelfulde Oplysninger fra Koncessionshavernes Side.

Endelig kan det formentlig ikke ved Bedømmelsen af Chancerne for et eventuelt Sagsanlæg lades ganske ude af Betragtning, at den Beskadigelse, hvorom der her er Spørgsmaal, formentlig er en noget fjern og indirekte Følge af Dæmningsskredene paa Hammelbanen, en Omstændighed, der, selv om den næppe i sig selv vilde være tilstrækkelig til at afskære Kommunens Erstatningskrav, i hvert Fald let vil kunne komme til at øve Indflydelse i Retning af en strængere Bedømmelse af de øvrige Erstatningsbetingelser.

Efter saaledes saa objektivt som det har været mig muligt at have fremstillet de forskellige retlige Spørgsmaal, som det af Byraadet paatænkte Erstatningssøgemaal mod Hammelbanen fremkalder, og idet jeg med Hensyn til de fremkommende processuelle Spørgsmaal henviser til min Betænkning af 3die f. M., undlader jeg sluttelig ikke at udtale, at det vel forekommer mig meget tvivlsomt, om Kommunen vil kunne sætte sit Krav igennem, og at i hvert Fald en Proces for de almindelige Domstole vil blive overordentlig besværlig, hvad angaar Fremskaffelsen af de fornødne Oplysninger saavel med Hensyn til den af Koncessionshaverne eller deres Ingeniører udviste Skødesløshed som til den lidte Skades Størrelse og Foraarsagelse i det Hele - det vil erindres, at den afsagte Voldgiftskendelse mellem Kommunen og Entreprenørerne for Vandanlægget ikke vil være

bindende under nærværende Sag -, men at jeg dog efter det nu foreliggende ikke mener at kunne fraraade Byraadet at rejse det omspurgte Erstatningskrav. For saa vidt man maatte bestemme sig hertil, vilde jeg dog tilraade først at rette en Henvendelse til Kommissionen eller Ekspropriationskommissionen for Hammelbanen, da det under alle Omstændigheder vil blive den simpleste Vej, og hvis disse afviser Spørgsmaalet, er Byraadet jo ikke derved afskaaret fra eventuelt at bringe Sagen for Domstolene.

De mig tilstillede Dokumenter følger hoslagt tilbage."

Efter at Sagens Dokumenter siden sidste Møde havde været fremlagt i Skabet til nærmere Eftersyn for Byraadets Medlemmer, vedtoges det under Hensyn til Sagens meget tvivlsomme Karakter ikke at anlægge Erstatningssøgemaal mod Jernbaneselskabet, ligesom en Henvendelse til den tidligere Ekspropriationskommission ansaas for hensigtsløs.

